

ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Ольга БЕЗЗУБЧЕНКО,

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин
Маріупольський державний університет (м. Київ)*

До агресивного вторгнення в Україну, прогнозувалося, що світове економічне зростання у 2022 році становитиме близько 5 відсотків. Згідно зі звітом ОЕСР за листопад 2022 року, війна в Україні стала «масовим та історичним енергетичним шоком» для ринків. «Шок» війни був одним із основних факторів, що уповільнили економічне зростання у 2022 році всього до 3,1 відсотка, і саме тому ОЕСР прогнозувала його уповільнення до 2,2 відсотків у 2023 році. Вплив на економіку Європи, зростання якої у 2023 році, за прогнозами, становитиме лише 0,3 відсотка [1]. У вересні 2022 року Світовий банк підрахував, що вартість відновлення України складе близько 349 мільярдів доларів, що більше, ніж ВВП України до вторгнення, і втричі більше, ніж усі зобов'язання щодо військової, гуманітарної та фінансової допомоги Україні з моменту початку війни та, звичайно, набагато вище зараз. При цьому кожний новий напад на інфраструктуру, енергетичні, промислові та житлові об'єкти збільшує прогнозовані обсяги потрібні для відновлення.

У перший рік після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. українська економіка втратила 30–35 % ВВП [2]. Це найбільше падіння економічної активності, яке країна пережила з моменту здобуття незалежності, і знадобляться роки, щоб подолати його. Експерти відзначають, що навіть після закінчення війни Україна, ймовірно, відчуватиме серйозну нестачу робочої сили через виїзд біженців. Згідно з останніми даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), після вторгнення понад вісім мільйонів українців були змушені тікати до інших країн Європи. З них близько 4,8 млн осіб отримали статус тимчасового захисту [3], що свідчить про їхнє бажання залишатися за кордоном під час активних бойових дій. Хоча опитування показують, що 77 % біженців планують повернутися, їхнє рішення зробити це, ймовірно, залежатиме від темпів відновлення економіки. Навіть за оптимістичних сценаріїв Україна неминуче зіткнеться з нестачею кадрів (особливо кваліфікованих) після припинення бойових дій. Незважаючи на рекордно високий рівень безробіття (від 10,3 % до приблизно 26 %, за даними Центрального банку України), низка регіонів вже відчуває брак кадрів. Наприклад, у західних областях України, куди було переміщено безліч компаній, до січня 2023 року ринок праці вже відновився до 90 % довоєнного рівня, і пошук нових співробітників ставав дедалі складнішим. Якщо ця тенденція збережеться, компанії в Україні постануть перед вибором: не підвищувати ділову активність, що погано позначилося б на темпах відновлення економіки, чи підвищувати заробітну плату, конкурувати не лише з місцевими роботодавцями, а й із іноземними фірмами. Це, у свою чергу,

може призвести до вищої інфляції (у разі активного найму) і перешкоджати інвестиціям компаній через фонд заробітної плати, що постійно зростає.

Тривалий час військових дій в країні безумовно вплине і на інвестиційну привабливість країни. Якщо Україна матиме доступ лише до вітчизняного капіталу, як це було у попередні роки, відновлення зруйнованих війною об'єктів буде повільним. Країна також навряд чи досягне рівня ділової активності, необхідного для досягнення бажаних темпів зростання.

При правильному плануванні Україна може змістити акцент, перетворивши недоліки на можливості. Українські політики мають наголосити на зростання продуктивності праці та використати наслідки війни як шанс для модернізації економіки та державного апарату, включаючи впровадження низьковуглецевого виробництва, підвищення енергоємності економіки та використання досягнень у галузі інформаційних технологій та fintech для покращення державних послуг. Отже, основна мета полягає в тому, щоб за короткий проміжок часу досягти всіх структурних змін, через які інші європейські країни проходили багато років.

У перші тижні конфлікту уряд суттєво скоротив податки, знизивши ставку податку на прибуток з 18 % до 2 %, скасувавши ПДВ та мита на імпорт, а також скасувавши мита на пальне. Така політика сприяла падінню доходів бюджету (у березні 2022 р. владі вдалося зібрати лише 36,7 % щомісячного запланованого податку) та зростання дефіциту. Але саме такі кроки допомогли забезпечити продовольчу безпеку, уповільнити інфляцію та забезпечити українським компаніям фінансову подушку на місяці найактивніших бойових дій, після яких більшість тимчасових заходів було знято. Більшість державних послуг залишилися доступними для населення, насамперед завдяки високому рівню цифровізації, що довела свою ефективність після пандемії Covid-19. В даний час на порталі «Дія», через який надається більшість державних послуг, є понад 100 різних документів, процедур та дозволів, доступ до яких можливий віддалено. Число користувачів порталу зросло з 14 мільйонів до вторгнення до 18,6 мільйонів сьогодні. Той факт, що більше половини дорослого населення вже користується цифровими інструментами, дозволить державі в майбутньому ефективніше реалізовувати програми соціального забезпечення, надавати якісніші послуги, запобігати корупції і водночас скорочувати кількість чиновників [4].

Розташування на перетині транспортних шляхів з Європи до Азії та зі Скандинавських країн до Середземноморського регіону, дозволяє Україні зберігати за собою стратегічне значення для міжнародної торгівлі. Війна принесла багато руйнувань та втрат, але може дати Україні можливість зміцнити свій статус за рахунок торговельного партнерства, зокрема з Європейським Союзом (ЄС). Статус кандидата у члени ЄС, здобутий Україною 23 червня 2022 року, відкриває нові форми співробітництва. Зокрема, Україна має доступ до переваг Інструменту попереднього приєднання (ІПА) – спеціального фонду ЄС, спрямованого на розвиток транспортної інфраструктури, захист довкілля, посилення регіонального співробітництва, підвищення якості людського капіталу та активацію механізмів економічного розвитку до країни до вступу.

З огляду на важливість цих секторів у майбутньому відновленні партнерство з ЄС стане додатковим джерелом фінансування відновлення країни.

Список джерел

1. Consequences of the War in Ukraine: The Economic Fallout. URL: <https://www.rand.org/blog/2023/03/consequences-of-the-war-in-ukraine-the-economic-fallout.html> (дата звертання 30.05. 2023 р.)

2. One year of the war in Ukraine leaves lasting scars on the global economy. URL: <https://www.un.org/en/desa/one-year-war-ukraine-leaves-lasting-scars-global-economy> (дата звертання 02.06.2023 р.)

3. The Operational Data Portal (ODP). URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звертання 03.06. 2023 р.)

4. Rebuilding Ukraine: how will policy-makers shape the country after the war? URL: <https://www.economicsobservatory.com/rebuilding-ukraine-how-will-policy-makers-shape-the-country-after-the-war>